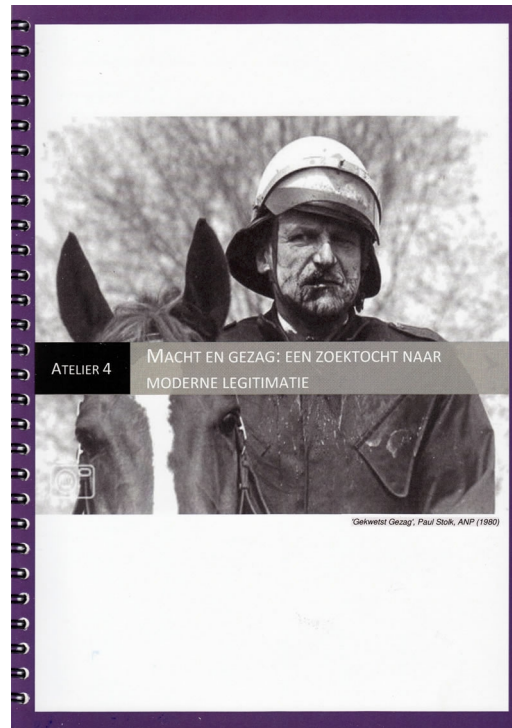

Debat “Welk gezag hebben professionals (nog)?”

Verslag van Suzanne van Soest

Zo'n dertig professionals en studenten verzamelden zich woensdag 25 januari 2012 in de Goed Werk Hub in Den Haag. De groep is bij elkaar omdat ze hedendaagse gezagsverhoudingen en de legitimatie daarvan willen analyseren en duiden. Het is avond, ze eten eerst soep en broodjes. Daarna volgen geïnspireerde presentaties. Er hangt een informele sfeer, ondanks dat de jongeren zich netjes hebben gekleed voor de gelegenheid.

De directe aanleiding van de bijeenkomst is een prachtige bundel, *Macht en gezag: Een zoektocht naar moderne legitimatie*, gemaakt door elf studenten bestuurskunde aan de Tilburgse School voor Politiek en bestuur. Hierin staat de uitkomst van literatuuronderzoek naar verschillende typen gezag uit de geschiedenis en de legitimatie van gezag nu. De Stichting Beroepseer had een aantal professionals uit de praktijk en deskundigen gevraagd op het onderzoek te reageren. Aan het woord kwamen onder anderen docenten, politiemensen, en een filosoof/documentairemaker.

Begeleidend docent van de bundel *Macht en gezag* Thijs Jansen introduceert het thema door zijn eigen gezag aan een korte analyse te onderwerpen. „Waarom accepteren de leerlingen mijn kennis, cijfers en macht eigenlijk?” vraagt de docent zichzelf. „Gaat het om de inhoud van mijn lessen of is het de aanstelling bij het instituut die mij recht van spreken geeft?”

Leraar en onderwijsconsultant René Kneyber haakt daar slim op in met een levendige presentatie over het gezag van docenten. Hij leest voor uit het dagboek van een lerares die op een middelbare school aan de slag gaat en die, naarmate het eerste jaar vordert, steeds

Een van de studenten vraagt zich af of gezag een aangeboren eigenschap is?

meer ontmoedigd raakt. Hij vuurt een cruciale vraag op het publiek af: „Hoe lang duurt het voordat leerlingen zich gaan misdragen?” „Meteen,” roept iemand. „Kinderen voelen vanaf de eerste seconde of je gezag geldig is”. „Dat is afhankelijk hoe lang de klas al bij elkaar is,” roept een ander. Kneyber had nog meer willen zeggen maar laat het voorlopig bij dit vraagstuk. Er komt nog zo veel informatie.

De toelichting op de bundel *Macht en Gezag* wordt gedaan door drie studenten. Arno van Wijk behandelt de concepten macht en gezag. „Gezag is eigenlijk een combinatie van macht en legitimiteit. Macht wordt gezag als het door een ander wordt aanvaard.” Van Wijk noemt de drie gezagstypen van Max Weber uit 1921: legaal-rationeel gezag (ambtelijk apparaat), traditioneel gezag (koning) en charismatisch gezag (religieus leider). „Maar er ontbreken er een paar,” durft de jonge student naar aanleiding van het onderzoek te stellen. „Gezag op basis van kennis wordt bijvoorbeeld niet genoemd. Ook symbolisch gezag en moreel gezag zijn onderbelicht. In onze bundel wordt dit verder uiteengezet.”

Als tweede student spreekt Malou Baijens bevoegen over verschillende typen gezag in de loop van de geschiedenis aan de hand van de belangrijkste ontwikkelingen in Nederland vanaf 1920. Hierbij komen de verzuijing, de naoorlogse periode en de crisis aan bod. „Na de Tweede Wereldoorlog werd langzamerhand de verzorgingsstaat opgebouwd en kreeg de overheid niet alleen financieel maar ook inhoudelijk in het onderwijs een steeds grotere rol. Professionals werden daardoor steeds meer gezien als uitvoerders van beleid, in plaats van als professionals met een eigen verantwoordelijkheid.” Baijens duidt de jaren zestig en de bijbehorende individualisering als bron voor nieuw soort gezag op basis van expertise, kennis en vertrouwen. „Mensen kregen in de jaren zestig hun eigen opvattingen en schopten tegen de gevestigde orde. Traditionele autoriteit was niet meer vanzelfsprekend.”

Haar opvallendste conclusie is de analyse over huidige gezagstypen. Baijens merkt op dat kundige professionals hun plek moeilijk kunnen vinden naast de twee nieuwe sterke gezagspeilers bureaucratie en marktwerking. „Dit zorgt voor een ongelijke gelijkwaardigheid. Er zou meer balans moeten zijn tussen de marktlogica (de klant als machthebber) en bureaucratische logica (gezag volgens wetten en regels). De balans kan worden gevonden in de professionele logica.”

Student Koen Schollen spreekt over 'hot item' politiegezag. Ook hij noemt individualisering als oorzaak voor een veranderende verhouding van de politie en burger. „Er heerst ontevredenheid over de handelwijze van de politie. De gevolgen zijn meer criminaliteit, geweld en vandalisme.” Schollen geeft twee soorten oplossingen uit de literatuur die hij las. Ten eerste de harde benadering: repressie, toezicht en afstand. Ten tweede de zachte benadering: transparantie, betrokkenheid, communicatie. „Vertrouwen in de politie zorgt voor een toenemend gezag,” luidt Schollens conclusie. „Om vertrouwen te winnen zou de politie meer moeten staan voor een duidelijke zaak met heldere doelen die ook door burgers worden gedeeld.”

Jurriën Rood (rechts): "Ik merkte tijdens mijn veldonderzoek dat mensen juist zeer volgzzaam waren"

De eerste die replek geeft op het onderzoek is Jurriën Rood, die vier en een half jaar veldonderzoek deed bij de Amsterdamse politie naar gezag en imago en daar korte documentaires over maakte. Hij is blij met de bundel *Macht en gezag* omdat er weinig Nederlandse literatuur over het onderwerp bestaat maar heeft wel een aantal punten van kritiek.

Om te beginnen wijst Rood op de tekortkoming van literatuur, enquêtes en mediaberichtgeving als basis van onderzoek. „In enquêtes kan de interpretatie van de vraagstelling de resultaten onjuist maken. Ten tweede baseerde Weber de gezagscategorieën op traditionele organisaties en bedrijven. Dat strookt per definitie niet met het geweldsmonopolie van de politie dat veel fysieker is. Als Weber hier zou binnenlopen zou hij zeggen: ‘Ja maar daar heb ik het onderscheid in gezagstypen niet voor bedoeld!’ Ten derde gaan de literatuur en media vaak uit van een vermindering van het gezag van de politie. Maar ik merkte tijdens mijn veldonderzoek dat mensen juist zeer volgzzaam waren en vrijwel altijd zonder noemenswaardige tegenstand de bevelen van de politie opvolgden.”

Rood is het wel roerend eens met de conclusie van student Schollen, dat ‘het uitdragen van gezamenlijke doelstellingen’ het gezag van de politie vergroot. Hij wijst op de woorden van de aan de Politie academie verbonden Jan Nap – die ook aanwezig is : „Het doel van de politie is het bevorderen van het geweldloze samenleven.” Dat vindt Rood de tot nu toe beste formulering van het maatschappelijke hoofddoel voor de politie.

Wat betreft gezagscategorieën voegt Rood er een aantal toe op basis van zijn eigen onderzoek. Rood stelt dat er maar drie zaken echt belangrijk zijn voor het gezag van een (beginnende) politieagent. Dat zijn verbale vaardigheden (contactgericht zijn), het uniform (als symbool voor de club die achter de agent staat) en houding oftewel charisma. „Opvallend is dat de agent meer gezag oproept door zijn verbale en non-verbale contact met de burger, dan door het traditionele gezag van wetten en regels dat ‘in zijn rug blaast’. Dus het is de vraag of we als beleidsmakers moeten focussen op die regelgeving als we het gezag van de politie willen vergroten.”

Politieman Jacques Smeets kan zich daar wel in vinden. „Want naast agent ben ik vooral mens,” typeerde hij zichzelf. „In bijna alle rapporten mis ik de menselijke kant van gezagsdragers. Terwijl die essentieel is.” Hij duidt zijn werk als politieagent als ‘betekenisvolle ontmoetingen tussen mensen.’ „Ik haat het begrip ‘burger’. Daarmee heb je het altijd over ‘de ander’ en dus niet over ‘jezelf’. Ik mis het ‘wij-gevoel’.” Smeets vertelt hoe hijzelf en collega’s worden geraakt door het keiharde politiewerk maar dat er weinig ruimte is voor emotie. „Je huilde nooit. Er heerste vooral vroeger een machocultuur. Dat is nu gelukkig beter.”

Aan het eind van de avond, iedereen vol met nieuwe inzichten en inspiratie, barst de discussie los. Een docente Engels merkt op dat haar gezag groeit op het moment dat

Medewerkenden aan het debat, bovenste rij: Koen Schollen, Sander de Bock, Arno van Wijk, Malou Baijens, Thijs Jansen. Onderste rij: Jacques Smeets, René Kneyber, Jurriën Rood, Rosanne Franken.

de leerlingen zich realiseren dat ze haar kennis nodig hebben in de praktijk. En over de welkome natuurlijke autoriteit die haar leeftijd met zich meebrengt. Een andere docent noemt het gebruik van de mobiele telefoon als bedreiging voor haar gezag. „Moet je het erg vinden dat mensen constant op hun schermjes aan het kijken zijn? Of kunnen studenten gewoon heel goed *multitasken*?”

Een van de jonge studenten vraagt zich af of gezag een aangeboren eigenschap is. Want zo ja, dan is een opleiding eigenlijk nutteloos. Jurriën Rood antwoordt dat een gezagsuitoefening wel degelijk aan te leren is. Jonge agenten leren dat met de zogenaamde methode van Van der Steen, verbale formules en vaardigheden om de burger aan te spreken. Deze methode maakt volgens Rood op een slimme manier ruimte voor protest van burgers, zonder dat het gezag van de politieagent wordt aangetast. Smeets is het daar mee eens, maar zegt ook: „Je kan mensen een heleboel leren maar natuurlijk overwicht helpt wel.”

Tot slot gaat de discussie over regelgeving. Beïnvloedt regelgeving de eigenwaarde van de professional zodanig dat hij zijn werk niet meer kan doen? „Ja,” zegt Smeets en anderen uit het publiek. „Bezieling, vakmanschap en passie zijn ver te zoeken als je de regels nauw neemt.” „Nee,” zegt onderzoeker Rood. „Er zijn namelijk zelfs regels gemaakt die eigen inbreng waarborgen. Dat heet discretionaire bevoegdheid. Er zijn regels en protocollen om de weg *smooth* te maken, maar diezelfde weg is tegelijkertijd heel breed.”

En daarmee eindigt de bijeenkomst, maar de discussie niet. En dat is ook precies de bedoeling: gesprekken die nasudderden in hoofden

---

Vormgeving en foto's: A. Gabrielli